

Wielka
Wyprawa
Do Śródziemia

J.R.R. TOLKIEN

POZNAJ PISARZA I WYKONAJ **21** ZADAŃ

SIMONETTA CARR

Spis treści

Oś czasu ✧ 4

1. Z afrykańskich pustkowi do raju utraconego ✧ 7

Wróżka i elf ✧ 8

Marzenia o Anglii ✧ 8

Pierwsze podróże i smutki ✧ 10

Nowy wspaniały świat ✧ 11

Języki, smoki i drzewa ✧ 16

2. Zmiany i rozczarowania ✧ 21

Życie w mieście ✧ 23

Szczególna miłość do języków ✧ 25

Czym jest dom bez matki? ✧ 26

Sieroty ✧ 31

Miłość rozgorzała ✧ 34

Niezapomniana podróż ✧ 37

3. Czasy studenckie ✧ 39

Nowe i stare drużyny ✧ 42

Miłość rozgorzała na nowo ✧ 46

Trudna decyzja ✧ 48

Eärendel, gwiazda wieczorna ✧ 51

4. Podczas wojny ✧ 53

Ponowne spotkanie T.C.B.S. ✧ 54

Miłość i wojna ✧ 56

Życie w okopach ✧ 59

Najkrwawszy dzień i jego następstwa ✧ 63

5. Zaginione opowieści odnalezione ✧ 67

Jeszcze jedna strata, jeszcze jedno przedsięwzięcie ✧ 68

Narodziny Śródziemia ✧ 69

Opieka nad powiększającą się rodziną ✧ 72

Zbudować dom ✧ 74

Tato, opowiedz ciekawą historię ✧ 77

Dzielenie się pasją do sztuki i natury ✧ 79

6. Żył sobie hobbit ✧ 83

Wierny przyjaciel ✧ 85

Inklingowie ✧ 89

Rozwiązywanie problemów w domu ✧ 90

Hobbit idzie do druku ✧ 91

W poszukiwaniu kontynuacji ✧ 96

7. Władca Pierścieni ✧ 99

Nowa historia nabiera kształtów ✧ 103

Wydawnicze bóle ✧ 107

Zakończenie książki i wizyta w Gondorze ✧ 109

Mieszane recenzje ✧ 113

8. Emerytura i dziedzictwo ✧ 117

Emerytura ✧ 120

Życie bez Edith ✧ 121

Tolkien żyje nadal ✧ 125

Powrót do radia i na ekrany ✧ 126

Tolkienomania ✧ 127

Trwałe dziedzictwo ✧ 129

Oś czasu

- 1892** 3 stycznia, John Ronald Reuel Tolkien przychodzi na świat w Bloemfontein w Republice Południowej Afryki
- 1894** 17 lutego, rodzi się młodszy brat Tolkiena, Hilary
- 1895** Mabel Tolkien wraca do Anglii z dwoma synami
- 1896** 15 lutego, Arthur Tolkien umiera w Bloemfontein. Mabel Tolkien wynajmuje domek w pobliżu Sarehole Mill, Moseley, niedaleko Birmingham
- 1900** Mabel zostaje przyjęta do Kościoła rzymskokatolickiego. Ronald zapisuje się do King Edward's School

- 1904** U Mabel zdiagnozowano cukrzycę, umiera w listopadzie. Bracia Tolkien zostają podopiecznymi Ojca Morgana w Birmingham Oratory
- 1905** Ciotka Beatrice Suffield przyjmuje chłopców do swojego domu
- 1908** Bracia Tolkien wprowadzają się do pensjonatu prowadzonego przez Panią Faulkner. Ronald poznaje Edith Bratt, młodą lokatorkę
- 1909** Ojciec Francis Morgan odkrywa romans między Ronaldem i Edith
- 1910** Bracia Tolkien przeprowadzają się do nowego mieszkania. Edith Bratt wyjeżdża do Cheltenham
- 1911** Początek Tea Club i Barrovian Society. Tolkien rozpoczyna studia w Oksfordzie
- 1913** Ronald pisze do Edith w dniu swoich 21 urodzin i się zaręczają
- 1915** Tolkien zgłasza się do wojska i trafia do 13 Batalionu Lancashire Fusiliers, rezerwowej jednostki szkoleniowej
- 1916** 22 marca, Ronald i Edith pobierają się w Warwick. 1 lipca, Tolkien, zostaje przeniesiony do 11 Batalionu i walczy w I wojnie światowej w bitwie pod Sommą we Francji. W listopadzie wraca do Anglii, aby wyleczyć się z gorączki okopowej
- 1917** Tolkien pracuje nad *Księgą zaginionych opowieści*. 16 listopada, rodzi się najstarszy syn Tolkiena, John

- 1918** Tolkien dołącza do zespołu, który pracuje nad *Oxford English Dictionary*
- 1920** Tolkien zostaje wykładowcą języka angielskiego na Uniwersytecie w Leeds.
22 października, rodzi się drugi syn Tolkiena, Michael
- 1921** Edith, John i Michael dołączają do Tolkiena w Leeds
- 1924** 21 listopada, rodzi się trzeci syn Tolkiena, Christopher
- 1925** Tolkien zostaje profesorem języka anglosaskiego w Oksfordzie
- 1926** Rodzina Tolkiena dołącza do niego w Oksfordzie.
Tolkien zaprzyjaźnia się z C.S. Lewisem
- 1929** 18 czerwca rodzi się córka Tolkiena, Priscilla
- 1930** Tolkien rozpoczyna pracę nad *Hobbitem*
- 1937** *Hobbit* zostaje opublikowany. Tolkien rozpoczyna pracę nad sequelem, *Władcą Pierścieni*
- 1945** Tolkien zostaje profesorem języka angielskiego i literatury w Oksfordzie jako profesor Merton College
- 1949** Tolkien kończy pisanie *Władcy Pierścieni*
- 1954** *Drużyna Pierścienia* i *Dwie Wieże* zostają opublikowane
- 1955** Opublikowano *Powrót Króla*
- 1956** *Dwie Wieże* i *Powrót Króla* zostają wyemitowane w radiu BBC
- 1959** Tolkien odchodzi na emeryturę

- 1968** Tolkienowie przeprowadzają się do Poole, niedaleko Bournemouth
- 1971** Edith Tolkien umiera
- 1972** Marzec, Tolkien wraca do Oksfordu i otrzymuje od królowej Order Imperium Brytyjskiego.
Czerwiec, Uniwersytet Oksfordzki przyznaje Tolkienowi honorowy doktorat z literatury
- 1973** 2 września, Tolkien umiera z powodu wrzodu żołądka

1

Z AFRYKAŃSKICH PUSTKOWI DO RAJU UTRACONEGO

John Ronald Reuel Tolkien, gdy po raz pierwszy otworzył oczy na tym świecie, znajdował się w miejscu oddalonym tysiące kilometrów od ziemi jego przodków. Jego rodzice – Arthur Reuel Tolkien i Mabel Suffield – byli młodym małżeństwem z Anglii mieszkającym w Bloemfontein w Republice Południowej Afryki. Arthur przeprowadził się tam ze względu na pracę, a Mabel podążyła za nim z miłości.

Bloemfontein w roku około 1898.

Hilton Teper

W porównaniu z Birmingham, rodzinnym miastem młodej pary, Bloemfontein było małą wioską położoną wśród rozległych i spalonych słońcem terenów, po których szwendały się wilki, dzikie psy, szakale i lwy. Dla Mabel przystosowanie się do tych warunków było niemałym wyzwaniem.

WRÓŻKA I ELF

Wszystkie zmartwienia musiały jednak zejść na drugi plan, ponieważ w letnią noc 3 stycznia 1892 roku na świat przyszło ich pierwsze dziecko. Arthur natychmiast wysłał list do matki, opisując w nim piękne rysy chłopca. Jak większość rodziców, próbował znaleźć

podobieństwa. „Ma oczy Tolkienów”, napisał w liście, „usta Suffieldów i przypomina moją siostrę”.

Natomiast Mabel, jakiś czas później, w swoim liście do teściów wyraziła inne spostrzeżenia. Według niej, kiedy jej syn nosił białe falbany i koronki – typowe dla ubranek dziecięcych w tamtym czasie zarówno dla chłopców, jak i dziewczynek – wyglądał jak wróżka, a bez nich przypominał elfa. Jej słowa okazały się niemal prorocze, wszak opisywały chłopca, który pewnego dnia miał otworzyć królestwo wróżek i elfów pokoleniu spragnionemu lepszych światów.

Nad wyborem pierwszego imienia dla dziecka nie trzeba było długo się zastanawiać. Ojciec Arthura, tak samo jak ojciec Mabel, miał na imię John – i takie też imię otrzymał chłopiec. W rodzinie Tolkienów było ono przekazywane z pokolenia na pokolenie. To wybór drugiego imienia okazał się trudniejszy. Arthur chciał, aby syn nosił takie samo jak on – Reuel, które oznaczało „przyjaciół Boga”. Mabel jednak wołała imię Ronald, ponieważ kojarzyło się jej ze średniowiecznymi bohaterami. Co więcej, w obu rodzinach nikt wcześniej nie nosił tego imienia. Ostatecznie nazwali syna John Ronald Reuel, ale to imię Ronald szybko stało się ich faworytem – do tego stopnia, że rzadko kiedy zwracali się do swojego syna John.

MARZENIA O ANGLII

Mabel i bez dziecka nie radziła sobie z wyjątkowymi wyzwaniami Afryki, a macierzyństwo tylko

**Katedra anglikańska
św. Andrzeja i św. Michała
w Bloemfontein, gdzie
31 stycznia 1892 roku
J.R.R. Tolkien został
ochrzczony.**

Grobler du Preez, iStock

pogorszyło jej zmagania. Należało pamiętać o wynoszeniu węży, które regularnie wpełzały do domu; pewnego razu duży pajak ukąsił Ronalda wkrótce po tym, jak ten zaczął chodzić, a innego razu małpka sąsiada wspięła się na mur i pogryzła trzy zestawy ubrań chłopca. Co więcej, Mabel nie mogła się odnaleźć w europejskiej społeczności Bloemfontein i była szczególnie oburzona rasistowskim traktowaniem rdzennej ludności Afryki.

Jej drugi syn, Hilary Arthur Reuel, przyszedł na świat w 1894 roku i wydawał się okazem zdrowia w odróżnieniu od Ronalda, którego często dręczyły gorączki podczas ząbkowania. Mabel martwiła się, że intensywne afrykańskie upały nie sprzyjają jego zdrowiu.

Choć klimat dawał się we znaki jej i dzieciom, Arthur z kolei czuł się całkiem komfortowo w nowym miejscu, co bardzo niepokoiło Mabel, ponieważ nadal miała nadzieję na powrót do Anglii. Mimo tych różnic Arthur pozostawał czułym ojcem i chętnie spędzał czas z synami, gdy tylko nie był zajęty pracą.

Ronald wiele lat później wspominał, jak obserwował ojca, gdy ten dbał o duży ogród za ich domem, gdzie rosły winorośle, cyprysy, jodły i cedry. Możliwe, że to właśnie tam narodziła się jego dożywotnia miłość do drzew.

Zdarzało się też, że Arthur zabierał starszego syna do banku, w którym pracował. Sadzał go przy biurku i pozwalał rysować – dało to początek pasji, z której Ronald czerpał przyjemność aż do śmierci – a gdy tylko chłopiec nauczył się mówić, ochoczo zabawiał

Bloemfontein

Kiedy Ronald się urodził, Bloemfontein było stolicą Wolnego Państwa Oranii, które w 1910 roku stało się częścią Republiki Południowej Afryki. Założone w 1846 roku Bloemfontein zostało zbudowane na płaskowyżu położonym około 1370 metrów nad poziomem morza. Uważano je za lokalizację dobrą dla zdrowia, ponieważ rzadko padał tam deszcz, a w najbardziej deszczowym roku odnotowano tylko 70 dni z opadami. Mabel jednak uznała, że zakres temperatur jest zbyt ekstremalny: temperatura mogła się wahać od 26°C w styczniu do –7°C w czerwcu.

Tolkienowie mieszkali w miejscu znanym jako Bank House, a biura Bank of Africa, w którym pracował Arthur, znajdowały się pod ich kwaterami mieszkalnymi. Budynek położony był przy Maitland Street, w pobliżu rynku. W tej samej okolicy mieściły się również gmach parlamentu, szpital oraz anglikańska katedra, do której uczęszczali Tolkienowie.

urzędników rozmowami. Bloemfontein było małym miasteczkiem, więc jego mieszkańcy mieli czas na spotkania towarzyskie.

Arthur uwielbiał przebywać ze swoimi dziećmi, ale też rozumiał obawy Mabel związane z wpływem klimatu na jej i Ronalda zdrowie. Pomógł zatem żonie zorganizować wizytę u jej rodziny w Anglii, a sam miał do nich dołączyć, gdy tylko sprawy zawodowe mogły na to pozwolić.

Widok na Kapsztad z pobliskiej wyspy. Wybrzeże w pobliżu Kapsztadu słynie z wysokich fal. *Portland Seminary, Flickr*

Szerokie otwarte przestrzenie w pobliżu Bloemfontein – coś, co Tolkien kochał i za czym tęsknił. *Stephen Downes, Flickr*

PIERWSZE PODRÓŻE I SMUTKI

Data wyjazdu została ustalona na wiosnę, ale Mabel nie zamierzała patrzeć, jak Ronald cierpi przez kolejne upalne lato. W listopadzie, tuż przed nadejściem najgorętszych miesięcy, zabrała chłopców na wybrzeże w pobliżu Kapsztadu, gdzie klimat był łagodniejszy. Już jako dorosły mężczyzna Ronald wspominał ten wyjazd jako długą podróż pociągiem, bieganie po płaskim, piaszczystym brzegu i kąpiele w oceanie.

Do Bloemfontein wrócili na czas, aby dokonać ostatnich przygotowań do podróży. Wsiedli na pokład SS Guelph 29 marca 1895 roku. Wiele lat później Ronald nadal pamiętał statek opuszczający dok, pasażerów rzucających monety na szczęście i grupę miejscowych dzieci nurkujących, aby je znaleźć.

Gdy statek się oddalał, ziemia, na której urodził się Ronald, stopniowo stawała się już tylko rozmałym wspomnieniem. Nawet jeśli było to o wiele za gorące i jałowe miejsce, to i tak darzył je ogromnym sentymentem. Pięćdziesiąt lat później powiedział synowi, że choć kochał zielone łąki i drzewa Anglii, to rozległe przestrzenie – takie jak bezkresne połacie afrykańskiej ziemi – wciąż budziły w nim wielki podziw.

Gdy tworzył pierwszy słownik języka elfickiego, nazwał Afrykę *Salkinor* (ang. *Grass Land* – „Łąd traw”) i *Andisalkë* (ang. *Long Grass* – „Długa trawa”).

W pamięci Ronald na zawsze zachował się jeden obraz z ostatnich chwil przed wypłynięciem – jego

ojciec malujący słowa „A.R. TOLKIEN” na rodzinnym kufrze. To był ostatni raz, kiedy widział Arthura, ostatnie wspomnienie. W listopadzie mężczyzna poważnie zachorował, prawdopodobnie na tyfus lub gorączkę reumatyczną.

Na początku nowego roku choroba Arthura stała się na tyle poważna, aby skłonić Mabel do powrotu do Afryki. Ronald, wtedy zaledwie czterolatek, podyktował treść listu do ojca, w którym informował go, jak bardzo nie może się doczekać, by go zobaczyć. Niestety Arthur zmarł dzień po tym, jak ów list został napisany, zanim ktokolwiek zdołał go wysłać. Mężczyzna został pochowany na cmentarzu President Brand Cemetery w Bloemfontein.

NOWY WSPANIAŁY ŚWIAT

Życie Mabel Tolkien zmieniło się z dnia na dzień. W wieku 26 lat nagle stała się samotną matką, która musiała radzić sobie z ciężarem żałoby, jednocześnie szukając nowego miejsca do życia i planując edukację swoich dzieci, ale to znalezienie zakwaterowania stało się priorytetem.

Przez pewien czas mieszkali u rodziców Mabel w King's Heath na przedmieściach Birmingham, ale Ronald do końca życia wracał pamięcią do domu, który tak naprawdę nie istniał. Ponieważ był tylko dzieckiem, wspomnienia w jego głowie często się mieszały i w ten sposób w swojej pamięci stworzył dom, który był połączeniem tego z Bloemfontein i angielskiego domu jego dziadków.

Napisz najdrobniej, jak potrafisz

Ojciec Mabel, John, lubił zabawiać dzieci żartami i małymi wyzwaniem. Czasami rysował okrąg wokół malutkiej sześciopensówki (rozmiarem podobnej do monety pięciogroszowej) i w jego wnętrzu pisał cały tekst Modlitwy Pańskiej (51 słów w języku polskim, a 65 słów w języku angielskim).

A ile słów ty zdołasz zmieścić w jednym okręgu?

POTRZEBNE BĘDĄ

- ✿ papier
- ✿ mała moneta (może to być np. pięciogroszówka)
- ✿ ołówek automatyczny lub zwykły, ale bardzo ostry
- ✿ gumka do mazania

1. Umieść kartkę papieru na czystej powierzchni, a następnie połóż monetę na środku kartki. Monetę przytrzymaj palcem tej ręki, której nie używasz do pisania.
2. Użyj drugiej ręki, aby ołówkiem obrysować monetę.
3. Usuń monetę i spróbuj napisać Modlitwę Pańską lub cokolwiek innego, co zawiera około 50 słów, wewnątrz kręgu. Pisz tak drobnitko, jak to tylko możliwe. Użyj gumki, aby wymazać ewentualne błędy. Wskazówka: jeśli napiszesz słowa w spirali, prawdopodobnie będziesz w stanie zmieścić ich więcej.
4. Policz, ile słów byłeś w stanie napisać w okręgu.
5. (Opcjonalnie) Zaprosz znajomych do zabawy i porównajcie swoje wyniki.

Choć Ronald i Hilary z radością korzystali z ciepłej gościnności babci Emily i śmiali się z popisów dziadka Johna, energicznego człowieka z krzaczastą brodą, to tłok panujący w domu z pewnością dawał się wszystkim we znaki. Oprócz dwójki rodzeństwa Mabel był też lokator, który korzystał z gościnności babci Emily.

Latem 1896 roku Mabel udało się wynająć niedrogi dom, mimo że jej środki finansowe

ograniczone były do kilku akcji z inwestycji Arthura w południowoafrykańskie kopalnie. Nowe lokum znajdowało się w wiejskiej okolicy Sarehole, około 3 kilometrów na wschód od King's Heath, gdzie chłopcy mogli cieszyć się świeżym powietrzem i kontaktem z naturą.

Jak większość dzieci w tym wieku, Ronald i Hilary mogli swobodnie badać nowe otoczenie – świat radykalnie inny od wszystkiego, co widzieli

**Staw za młynem
w Sarehole.** *Paul Lucas, Flickr*

Zmień źdźbło trawy w gwizdek

W Sarehole bracia Tolkienowie robili gwizdki z trzciny. Ponieważ trzciny nie występują wszędzie, a rzeźbienie w nich wymaga ostrego noża, ta aktywność nauczy cię, jak zrobić gwizdek w inny sposób.

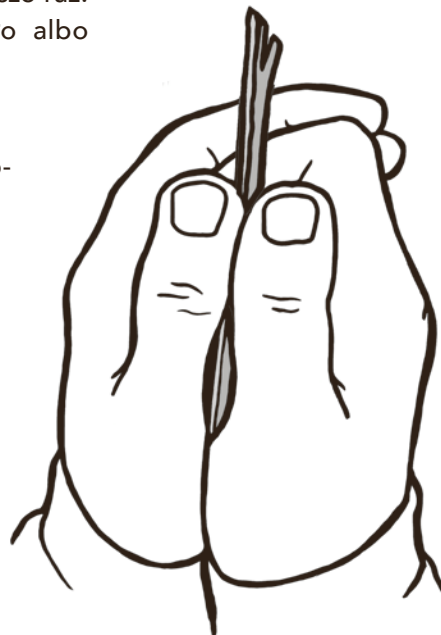
POTRZEBNE BĘDZIE

✿ źdźbło trawy

1. Znajdź trawkę, która jest prosta i gładka. Powinna być przynajmniej tak długa jak twój kciuk.
2. Przyłóż źdźbło do jednego z kciuków. Przytrzymaj je u góry palcem wskazującym, a na dole serdecznym.
3. Teraz przyłóż drugi kciuk do pierwszego, tak jak na zdjęciu. Zabierz serdeczny palec. Możesz też zabrać palec wskazujący, jeśli kciuki dobrze trzymają trawkę.

4. Przyłóż usta do dziurki między kciukami, tam gdzie widać źdźbło, i dmuchnij. Jeśli nic nie słychać – spróbuj jeszcze raz. Może trzeba przesunąć źdźbło albo lekko przestawić dłonie

Możesz eksperymentować z grubszym lub cieńszym źdźbłem trawy. Możesz też spróbować otworzyć inne palce, przyciskając je bliżej, lub otwierać i zamykać, gdy dmuchasz, aby uzyskać inne dźwięki.

Rzeka Cole w pobliżu domu Tolkiena często wylewa podczas ulewnych deszczów. Niektórzy wierzą, że wspomnienia tych nagłych powodzi mogły powrócić, gdy opisywał falę, która zmyła Czarnych Jeźdźców we Władcy Pierścieni.

bobistraveling, Flickr

Moneta upamiętniająca diamentowy jubileusz królowej Wiktorii. Napis brzmi: „Wiktoria z radością kończy 60. rok swojego panowania, 20 czerwca 1897 roku”. Ronald pamiętał, jak szkoła w pobliżu jego domu w Sarehole była udekorowana z tej okazji setkami kolorowych iluminacji.

Copyright chards.co.uk, opublikowano za zgodą

w Bloemfontein lub Birmingham; świat, którego nigdy nie zapomną.

Spędzali całe godziny, spacerując wąskimi ścieżkami, biegając przez pola, wchodząc pod górę do swojej ulubionej piaskownicy i małego zalesionego obszaru, który nazwali Bumble Dell, od lokalnej nazwy rosnącej tam dziko jeżyny. Z czasem Ronald znał teren już tak dobrze, że mógł narysować jego mapę.

Bumble Dell było zachwycającym miejscem, pełnym jagód, grzybów, storczyków i królików. Prawdopodobnie było to Moseley Bog, osuszone sztuczne jezioro, w którym roślinność bujnie się rozwijała.

Bracia byli szczególnie zafascynowani pobliskim ceglany budynkiem znanym jako Młyn Sarehole. Lubili wpatrywać się w wodospad, który wprawiał w ruch koło młyńskie, i podziwiać dzikie łabędzie pływające w stawie. Czasami szli na podwórze i patrzyli, jak worki z mąką spadają na wóz poniżej, lub przez dziurę zaglądali do ciemnych pomieszczeń budynku, gdzie hałasowały maszyny i krzątali się ludzie.

Gdy tylko dwaj młynarze, ojciec i syn, zauważyli chłopców, młodszy regularnie ich wyganiał. Jako że chłopak nosił białe, zaprószone mąką ubranie, Ronald nazywał go „Białym Ogrem”. Tenże ogr wydawał się ciągle zdenerwowany obecnością chłopców – niezależnie od tego, czy zaglądali do młyna, czy przechodzili przez jego pola pszenicy i jęczmienia.

WYDAWNICTWO BUKOWY LAS

@wydawnictwobukowylas

wydawnictwobukowylas

wydawnictwobukowylas

bukowylas.pl

KUP TERAZ

swiatksiazki.pl

J.R.R. TOLKIEN

POZNAJ PISARZA I WYKONAJ 21 ZADAŃ

To nie tylko biografia. To także zestaw niezwykle inspirujących aktywności dla fanów w każdym wieku. Nawet sam autor oraz jego brat chętnie się w nie angażowali. Dlaczego stały się one tak popularne w czasach młodości Tolkiena niemal na całym świecie? Przekonaj się i odkryj, jak:

- ożywić mrocznego smoka
- przyrządzić domową marmoladę
- własnoręcznie zbudować latawiec
- namalować zaczarowany las
- stworzyć mapę do wybranej opowieści
- zrobić pyszne tosty z pieczarkami
- zmienić swoich przyjaciół w bohaterów

**Dowiedz się, kim był J.R.R. Tolkien –
nie tylko jako pisarz, ale także żołnierz,
badacz, nauczyciel i przyjaciel.**

bukowylas.pl
Cena: 49,90 zł